

в. Труд Мишел Гутсузян
23.06.2015 г., с.14-15

Бисер Петков, управител на НОИ: Все повече хора ще се пенсионираат с недостигащ стаж

Мишел Гутсузян

- Г-н Петков, управляващите твърдят, че увеличаването на пенсиите е цел на пенсионната реформа. Имали разчети как ще нарастват те в следващите 1-2-5 години и какъв дял от заплатата ще заместват?

- Една от мерките за повишаване на пенсиите в проекта за промени в Кодекса за социално осигуряване е повишаването на изискуемия осигурителен стаж. Друга стъпка в тази насока е постепенното увеличаване на тежестта на всяка година стаж във формулата за изчисляване на пенсиите от сегашните 1,1 на 1,5. В законопроекта не е разписано точно как ще става това във времето. Затова не можем да говорим с конкретни числа за увеличаването на пенсиите по години, но е предвидено годишният ръст да е с процент не по-малък от този, който би се получил по швейцарското правило. Разчетите ни показват, че ако през 2026 г. тежестта на всяка година стаж стигне 1,5, при равни други условия това ще увеличи размера на новоотпусканите пенсии с около 25% спрямо повишението, което би се получило по текущото законодателство. Ако приемем, че човек се осигурява върху средния за страната осигурителен доход 40 години, пенсията му от НОИ ще е около 60% от последната заплата. Това ще се случи при условие че пенсията му не се намалява заради участие в универсален фонд.

- Чуха се опасения, че при този начин на повишаване новите пенсии ще растат много по-бързо от старите. Ще има ли такъв ефект?

- Ще има. Тази ножица и сега съществува. Причината е, че новите пенсии се отпускат върху по-висок среден осигурителен доход от старите. Затова размерът им е по-голям, дори ако новите и старите пенсионери имат еднакъв стаж и осигурителен принос. Чрез формулата за индексирание на старите пенсии този ефект може да се смекчи.

- Колко би струвало презчисляването на старите пенсии според осигурителния доход за 2014 г., за което настояват пенсионерски организации и БСП?

- Преизчисляването на всички стари пенсии спрямо средния осигурителен доход за 2014 г. е доста скъпо. Подобна мярка би повишила разходите за пенсии с около 130 млн. лв. на месец.

- Колко души ще трябва да изчакат с пенсионирането си заради предвиденото повишаване на възрастта и стажа през 2016 г.?

- Разчетите ни показват, че около 12 000 души ще бъдат засегнати от тези мерки през 2016 г. Ако предложенията бъдат одобрени от парламента, тези хора ще имат възможност да се пенсионираат, ако не им достига до 12 месеца от необходимата възраст. В този случай пенсията им ще бъде намалена с 0,4% за всеки липсващ месец. Текущото законодателство им дава възможност да закупят до 5 години недостигащ стаж. Третата опция е да отложат пенсионирането си с няколко месеца.

- Предвижда се да отпадне възможността кандидат-пенсионерът да избира трите години от стажа си преди 1997 г., през които е имал най-висок доход. Какво наложи тази промяна и няма ли заради нея част от хората да получат по-ниски пенсии?

- Според сегашното законодателство размерът на пенсията се изчислява въз основа на дохода през трите най-добри години от последните 15 преди 1997 г., които лицата посочват по свой избор, както и от осигурителния доход от 1997 г. до пенсионирането. Вторият период вече приближава 20 години и е доминиращ при определянето на размера на пенсията. Предложено е изборът на трите най-добри години да отпадне от началото на 2019 г. Очаква се, че тогава за по-голямата част от кандидат-пенсионерите тази мярка ще е благоприятна. Разбира се, ще има и хора, на които, ако се включат и трите най-добри години преди 1997 г., пенсията би била по-голяма. Но тази мярка не бива да се оценява само през влиянието ѝ върху размера на новите пенсии. Тя ще ускори пенсионното производство и ще улесни хората. Това ще бъде предпоставка и за по-бързото изчисляване и отпускане на пенсиите, защото данните за осигурителния стаж и доход след 1997 г. се водят в електронен регистър. Няма да скрия, че възможността за избор на трите години в момента поражда и опити за злоупотреби чрез представяне на неистински документи и манипулиране на осигурителния доход с цел завишаване на пенсията. Опитваме се да противодействаме на тези опити, но това не е изцяло в нашата компетентност.

- Статистиката на НОИ показва, че все повече хора се пенсионираат с недостигащ стаж и на по-висока възраст. Няма ли риск в бъдеще тази група да става все по-голяма заради нарастващите изисквания за стаж? Това няма ли да доведе до пониски пенсии?

- През 2014 г. всяка пета пенсия за осигурителен стаж и възраст е отпусната при непълнен стаж. Явно все повече хора не успяват да покрият изискването за стаж. Данните ни показват, че ефективният стаж, при който се пенсионираат през 2014 г. мъжете от трета категория труд, е средно 36 години и 6 месеца, а законодателството изисква 37 години и 8 месеца. При жените действителният стаж е средно 35 години и 3 месеца, при изискуеми по закон 34 години и 8 месеца. Това показва, че не толкова възрастта, колкото нарастването на стажа ще е по-голямо препятствие за пенсиониране в бъдеще, особено за мъжете. Вероятно все повече хора ще трябва да чакат да навършат по-високата възраст, която дава възможност за пенсиониране при минимум 15 години действителен стаж. Предвидено е тя да се увеличи до 67 години през 2029 г. Този обективно протичащ процес на нарастващ дял пенсионери с непълнен стаж не би трябвало да доведе до пониски пенсии, защото предвиденото увеличение на тежестта на стажа в пенсионната формула ще има компенсиращ ефект върху размера на пенсиите.

- Какъв ще е финансовият ефект от реформата върху приходите и разходите на държавното обществено осигуряване (ДОО) през 2016 г.?

- Плавното повишаване на възрастта и стажа през 2016 г. ще намали разходите на ДОО с около 24 млн. лв. Възможността за получаване на пенсия в намален размер до 1 година недостигаща възраст ще увеличи разходите с около 32 млн. лв. Може би най-съществените финансови ефекти през 2016 г. ще дойдат от влизането в сила на правото на избор на родените след 1960 г. да се осигуряват за втора пенсия в универсален пенсионен фонд (УПФ) или изцяло в НОИ. Оценките са много условни, защото става дума за поведение и нагласи, които трудно могат да бъдат прогнозирани. Правото на избор на категорийните работници също ще окаже влияние. Ако те решат да получат пенсия от ДОО и прехвърлят там средствата от професионалния си фонд, на първо време нетният ефект ще е положителен, защото очакваме преведените пари да са повече от разходите за пенсии. В средносрочен и дългосрочен план знакът на въздействието ще се обърне. Съществен финансов ефект през 2016 г. може да окаже и реализиране на възможността хората, които са се пенсионирали по-рано и с намалена пенсия от ДОО, да

получат пълната си пенсия, ако прехвърлят средствата от УПФ в НОИ. Това са около 90 000 души, родени след 1960 г., които са пенсионирани военни, полицаи, категорийни работници и получаващи инвалидни пенсии.

- Тоест през 2016 г. се очаква положителен ефект. Каква ще е ситуацията в по-дългосрочен план?

- Предвижда се увеличаването на осигуровките и на тежестта на осигурителния стаж да започне от 2017 г. Когато влязат в сила всички мерки, в средносрочен план очакваме стабилизиращ ефект, който би трябвало да намали дефицита от сегашните 2,4% до 0,9% от БВП през 2023 г. След това недостигът отново ще започне да се увеличава заради мерките, които водят до ръст на разходите и неблагоприятните демографски фактори.

- През 2014 г. имаше рекорден брой нови пенсионери. Ще има ли подобен наплив и през тази година?

- През 2014 г. са отпуснати над 20% повече пенсии спрямо 2013 г. През тази година броят на заявленията за пенсия също нараства, което след известно време ще доведе до повече нови пенсии. Броят на новите пенсии през 2015 г. може и да надхвърли отпуснатите през 2014 г.